

6. Nadia Hnasevych, Olena Morschakova The problem of the axiological existence of a person in an ideological aspect : Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез, Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 квітня 2019 р., м. Тернопіль: Видавничий центр ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2019. С. 11-13.

*Бачинська Інна, студентка групи ПР-13,
юридичного факультету ТНЕУ*

ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність теми полягає у дослідженні ролі грошей, які стали невід'ємною ланкою сучасного суспільства, а також у тому, що вони є важливим фактором функціонування суспільного виробництва. У людини виникають проблеми за їх нестачі і ще більш, коли їх надмір. Нам здається, що ми керуємо грошима, насправді, вони керують нами. Гроші диктують свою політику, нав'язують особливий світогляд, філософію.

Мета дослідження. Проаналізувати філософську сутність грошей та їх значення для людини у сучасному світі.

Завдання дослідження: дослідити філософський зміст ставлення особистості до грошей, визначити наслідки впливу грошей на світоглядно-духовний світ людини.

Об'єктом дослідження є феномен грошей як прояв соціального буття.

Предметом дослідження є особливості та специфіка філософії грошей у глобалізованому світі.

Аналіз дослідників та публіцистів. З появою грошей, їх розповсюдженням, а також впливом на всі сторони життя суспільства, пов'язують формування окремого напрямку у філософії - філософії грошей. У контексті зазначеної проблеми дослідження грошей є багатоаспектним: досліджуються гроші як фактор економічної соціалізації (Г. Авер'янов, В. Автономов, І. Андреев, К. Девіс, О. Дейнека, Р. Тейлор), відношення до грошей на різних вікових етапах (Г. Авер'янов, С. Абрамов, О. Козлова, Р. Саттон, М. Семенов), дослідження філософської та соціальної природи грошей (Аристотель, Г. Гегель, К. Маркс, Г. Зімел, Е. Фромм). Висновки всіх вчених зводяться до твердження, що гроші суттєво впливають на сучасну соціокультурну реальність й особистість людини і багато в чому формують їх.

Першим, хто порушив проблеми співвідношення грошей і етичної поведінки під час їх використання був античний філософ Аристотель. У своєму творі «Нікомахова етика» філософ простежує дуалізм роботи й результату її діяльності з позицій моральної поведінки людини, та вказує, що гроші не є самостійним елементом, незалежним від поведінки та цілепокладання людини [2, с. 99]. Давньогрецький філософ виводить критерії поведінки благородної людини, який притаманна «моральна краса». Така людина здатна витратити гроші на допомогу друзям, в її діях простежується лише повага та турбота до оточуючих людей, а також робить вчинки відповідно до принципу «середини», тобто уміє діяти «між двома пороками, один з яких полягає в надлишку, а інший – у нестачі». Аристотель акцентує увагу на складності даного процесу, адже: «... легко дати й витратити гроші, а ось витратити на те, що потрібно, стільки, скільки потрібно, заради того і як слід, здатний не всякий і це не просто» [2, с. 100].

У сучасному світі ідеал Аристотеля є ірреалістичним. Для теперішньої людини властиве досягання благ виключно для себе, майже відсутнє бажання творити добро для суспільства в цілому у зв'язку із різноманітними проблемами у сферах людського життя (шахрайства, фінансові махінації, корупція). Варто зауважити, що кожна людина повинна зрозуміти, що власне благо не може існувати на тлі суспільних страждань, тільки гармонія у соціумі призведе до порозуміння у відносинах у всіх сферах людського буття. Таким чином концепт «гроші» повинно містити моральні, виховні й духовні умови, що дасть розвитку правильної культури грошей у сучасному соціумі [2, с. 101].

Німецький філософ Г. Зімел у своїй праці «Філософія грошей» (1900) розкрив їхню природу та сутність. Г. Зімел зазначив, що «історична місія грошей полягає не тільки у полегшенні торгівлі, і не тільки у розвитку ринкової економіки, націленої на отримання прибутку, але у формування «економічної людини» з її особливими ціннісними установками». Гроші відіграють значну роль у формуванні внутрішнього світу людини, її моральних критеріїв [3, с.225]. Г. Зімел писав, що гроші є найбільш яскравим прикладом перетворення засобу на мету, вони є універсальним посередником у сучасному світі [6].

Інший німецький філософ М. Вебер у своїй праці «Протестантська етика і дух капіталізму» наводить настанови Б. Франкліна, який вчить людей як потрібно заробляти гроші і поповнювати свій капітал, а саме: «Пам'ятай, що час – це гроші...», «Пам'ятай, що гроші за природою своєю плодоносні і здатні породжувати нові гроші...», «Точність – це гроші...», «Чесність і заповзятливість у справах – це гроші...», «Помірюваність у споживанні – це гроші...», «Веди точний облік своїм витратам і прибуткам...» [4].

Яку роль у відіграють гроші у житті людини? Для одних вони не мають майже ніякого значення, і є просто джерелом існування. Для інших ж, навпаки, гроші відіграють велику роль і мають велику владу над ними, адже ці люди перебувають у постійній гонитві за матеріальним благом.

Кожен мріє жити так, щоб у нічому собі не відмовляти, але для цього обов'язково потрібно джерело доходу. Якщо колись ціни в крамницях були нижчими і відповідали зарплаті, освіта була переважно безплатною і більш доступною населення, то сьогодні, щоб забезпечити собі гідне існування потрібно прикласти набагато більше зусиль.

Також ситуація ускладнюється й тим, що через сторінки книг, екрани телевізорів на нас впливає безліч інформації, зміст якої полягає в популяризації фінансового добробуту. «Гроші вирішують все!» - це лозунг всіх рекламних організацій і багатьох знаменитих людей.

Звісно, ми теж би хотіли жити так, як живуть люди по тій стороні екрану: відвідувати дорогі ресторани, мати такі ж вишукані одяг, подорожувати різними, побувати у багатьох країнах. Ця мрія спонукає нас приділяти весь свій вільний час роботі, щоб накопичити на подібні розваги.

Можна виділити наступні ролі грошей у сучасному суспільстві:

- роблять можливим розподіл. Поділ праці дає можливість людям більшу частину товарів не виробляти самостійно, а купувати. Якщо люди володіють великими здібностями і навичками, то вони можуть спеціалізуватися в областях.

- Сприяють накопиченню капіталів.

- Забезпечують економію часу та праці.

- Збільшилась значення грошей як інструменту регулювання економіки, з її допомогою проводиться грошова-кредитна політика.

- Гроші – це форма економічних відносин.

- Гроші – знаряддя соціального щеплення. Як зауважив Карлей, гроші є єдиним сполучним елементом суспільства [8].

Гроші роблять наше життя дуже легким. Зараз ХХІ століття і нам не потрібно задумуватись над тим як здобути їжу, наприклад вбити мамонта чи збирати різні ягоди. Потрібно просто заробити гроші і ми зможемо купити все необхідне. Зараз гроші повністю функціонують в нашому житті. І практично неможливо уявити своє життя без них. Без сумніву гроші полегшують наше життя. Але давайте розглянемо і протилежну сторону грошей [1].

Сьогодні більшість людей ставлять гроші на найвагоміше місце в житті. Культивуючи гроші як особливу цінність, вони висувають їх у центр всесвіту, прирівнюючи до Божества [5, с. 304]. На їх думку, гроші – це основне мірило людського життя та засіб безпеки. Вони не задумуються над тим, що у цьому випадку не людина керує грошима, а гроші панують над людським розумом, створюючи ілюзію уявлення про суть людського буття. Нагромаджуючи багатство, люди почувають себе у безпеці. І тим самим нищать у собі моральні цінності та традиційну основу людського співжиття. Тому слід задуматись та виокремити гроші від основних людських цінностей, поставити їх в служіння людині, а не в засіб здуцань та принижень. Людство завжди потребуватиме щось нове. Однак гроші слід залишити у середовищі слуги людини, а не навпаки.

Також гроші для багатьох людей є великою спокусою. Задля грошей вона спроможна зробити будь-що. В даному випадку гроші керують людиною, а не людина грошима. Людина стає жертвою маніпуляції грошима, що породжує можливість панування сильнішого над слабшим, а диктатором цього стають гроші. Їх відсутність приводить до зубожіння та формування думки про власну ницість [5, с. 305].

На думку Л. Тутова, особливої ролі гроші набувають у корумпованому суспільстві, у якому відсутнє природне право людини на творчість, свободу та гідне існування. Цінність людини у такому суспільстві визначається як її купівельна здатність. Таке суспільство можна прирівняти до товару, адже у ньому все може бути купленим (закон, справедливість, громадська думка, і навіть життя).

Проблему грошей сьогодні пов'язують із бажанням всеосяжного споживання без міри та потреби, яке не приводить до духовного становлення. [9, с. 400]. Натомість, людина і далі з жадобою споживає товари та послуги, створені нею. Змінюючи одні на інші за потребою та без неї. Людство перестало духовно відроджуватись. Гроші, які є елементом стабілізації соціального становища, стали безсистемним засобом споживання. Антиспоживацька мотивація не знаходить на сьогоднішній день свого місця в людському соціумі, надаючи перевагу перевагу. Таким чином гроші стали основним елементом формування мотивацій сьогоднішнього дня. Трансформуючись із розвитком суспільства, вони ніби інші, а по суті залишилися незмінним прагматичним продуктом, який пройшов перевірку часом та зумів асимілювати до потреб людства.

Отже, гроші – річ, яка на більшість людей має негативний вплив. Як тільки людина починає володіти великою сумою грошей, одразу з'являється зайва впевненість і нахабство. Кожен воліє розбагатіти, та найголовніше – зберегти в собі всі високоморальні якості. Збагачення не являється головною метою життя, а є лише одним із засобів для існування. А найголовнішим у житті кожного має бути здоров'я, кохання та благополуччя. Потрібно зрозуміти просту мораль: - «Не в грошах щастя...» Щастя – коли ти і твої рідні здорові, щасливі, ситі проводять разом час, коли ти займаєшся тим видом діяльності – який тобі дійсно лежить до душі, і в твоїй країні панує мир. Звісно, у сучасному житті без грошей не прожити, але потрібно мати міру і не закипіватися на безкінечній збагачуваності.

В умовах ствердження економіки на ринкових цінностях особливої актуальності для молоді набуває проблема раціонального ставлення до грошей та ефективного оперування ними. В умовах нестабільного суспільства в грошовій культурі складається морально-суперечливе ставлення до грошей. Індикаторами морального конфлікту виступають суперечності, зокрема, невідповідність між уявленнями про гроші, що існують у суспільній свідомості, і цінністю грошей для особистості; між значущістю грошей та можливістю їх досягти.

Література

1. Гончарук Т., Коваленко В. Значення грошей для людини ХХІ століття. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: щоріч. наук. пр., відд. за вип. Т. В. Гончарук. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 6 с.
2. Квач Я. П. Витоки духовності у формуванні концепту «гроші». Актуальні проблеми філософії та соціології. 2015. 99–102 с.
3. Лантінова Г. С. Освітній вимір і культурні смисли філософії грошей. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. 2015. Вип. 44. 223–235 с.
4. Полухтович Т. В. Соціологічна спадщина Макса Вебера. URL: <http://www.bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=21094&chapter=1> (дата звернення: 16.04.2019). (дата звернення: 16.04.2019).
5. Сможенко Т. С., Скрипник З. Е. Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації: монографія. К.: УБС НБУ, 2010. 463с.
6. Херович М. Сучасні гроші. Матеріали ХVІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД». URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/368> (дата звернення: 16.04.2019).
7. Уразов А. У. Основи економічної теорії, Уразов А. У., Маслак П. В., Саух І. В. [2-ге вид., стереотип.] К., 2007. 323 с.
8. Роль грошей у суспільстві. URL: <http://stud24.ru/sociologv/rol-groshej-v-susplstv/404622-1384316-page1.html> (дата звернення: 16.04.2019).
9. Шморгун О. О. Гроші в сучасному світі: екзистенційний вимір. Львів, 2010. 399-403с.
10. Гнасевиц Н. В., Рудакевич О. М. Аксіологічні виміри протидії корупції в сучасному українському суспільстві : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2018 . С. 349 – 352.